

SLOVENIJA

Vredništvo in uprava: Ljubljana, Gosposka 12 — Naročnina četrtletno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna številka 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštoček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Dr. Kulovčev govor o političnem pomirjenju v Mariboru

Kakor smo že zadnjič v sestavku o dr. Kulovčevem govoru v Celju povedali, je res dr. Kulovec takoj naslednjo nedeljo nadaljeval svoja izvajanja o prejšnjem govoru svojem in pozivu k pomiritvi. Najprej se je pritožil, da nekateri njegovih besed niso prav razumeli, potem je krepko poudaril in slovesno izjavil, da imajo oni (slovenska JRZ) zgodovinsko legitimacijo slovenskega naroda, da ga zastopajo v njegovem domačem, političnem in državnem življenju, da pa je dolžnost vseh brez izjeme, brez sebičnih strankarskih razlogov podpirati vodstvo slovenskega naroda za njegovo uveljavljanje. Dalje je zanikal, da bi bilo njegovo prizadevanje za pomiritev v političnem življenju in podpiranje večinske stranke v splošno narodnih in državnih ozirih kaka njihova slabost. Nato je nadaljeval dobesedno: »Zdi se, da so tisti gospodje, ki tako mislijo in govore, prespali sedanjo dobo. Ali mar ti gospodje mislijo, da si zaradi osebnih ambicij privoščimo lahko še nadaljnje cepljenje naroda in naše države? Ali naj naš narod dovoli, da vsak poedinec presoja ta vprašanja s perspektive svojega zelnika? Ali naj res mislimo, da je vse govorjenje o nacionalizmu in patriotizmu frazarjenje, ko gleda iz vsakega kota in vsake besede le gola skrb za ozko lastno strankarsko korist? Če smo govorili o pomirjenju, je to bil dokaz, da se zavedamo vse svoje odgovornosti. Prav zato, ker vemo, da smo močni, zelo močni, ker so naše vrste enotne, prav zaradi tega smo vsemu narodu pokazali svojo polno odgovornost in poklicali vse k pomirljivosti. Prav zaradi tega smo podčrtavali dejstvo, da so stvari, ki se visoko dvigajo nad ozki krog strankarskih prizadevanj manjših ali večjih skupin, ki pa niso narod. Mi smo rekli svojo besedo. Ker se zavedamo svoje moči, hočemo biti lojalni in pravični. Pred zgodovino ne bomo mi nosili odgovornosti, če se del naroda iz strankarsko političnih razlogov ne bo hotel dvigniti višje, če bo napačno tolmačil naše cilje in namene in s tem tolažil vest. Neki naši »prijatelji« se v svojih komentarjih mojega celjskega govora sklicujejo na demokracijo, kakor da mi vsi ne bi vedeli, da pomeni prav demokracija oblast večine in dobrohotni kritiki manjšine. Še enkrat poudarjam: mi hočemo pomirjenje, ker smo močni. Zgodovina nam ne bo mogla očitati, da nismo v teh težkih časih storili vsega, kar je bilo potrebno.«

V stvari sami moramo prizadevanje dr. Kulovca samo pozdraviti. Teško bi kdo mogel zagovarjati misel, da časi ne terjajo pomiritve. Treba se je pa pri takih hvalevrednih prizadevanjih vedno spominjati francoskega reka »c'est le ton, qui fait la musique«. V tem pogledu smo že zadnjič opozorili na to, da »Slovenec« v svojem uvodniku ni pridružil prizadevanju dr. Kulovčevemu najsmrečnejšemu tonu. Sploh smo Slovenci v tem pogledu nekoliko slabi mojstri.

Mi brez vsega priznamo, da pomeni prav demokracija oblast večine ob dobrohotni kritiki manjšine, vendar kot odkriti demokratje bi rajši slišali namesto besede »oblast« — »odgovornost«, ki jo pa, kar lojalno priznamo, tudi dr. Kulovec uporablja.

Ob pričetku zadnje svetovne vojne je bil predstavnik politične volje načelnik najmočnejše slovenske stranke in nekronani vojvoda dežele Kranjske, kakor so ga večkrat imenovali, — dr. Ivan Šušteršič. Lahko se je reklo, da samo neznatne skupine in osebe niso priznavale njegovega vodstva. Mož je bil zavestno in moško vzel nase vso odgovornost za slovenski narod. Vsi vemo, kako ga je ta odgovornost potlačila. Prizadevanja dr. Kulovčeva kažejo, da se je iz dr. Šušteršičeve nezgode učil.

Prerekanje zaradi slovenske avtonomije

Znani pravni izvedenec pri sklenitvi sporazuma vseh slovenskih Slovencev, je napisal v belgrajskem tedniku »Napred« sestavek, iz katerega navajamo po »Jutru«:

Pokojni dr. Korošec, ki je samostojno in skoraj izključno vodil politiko Slovenije, je imel o tem vprašanju določeno stališče, in iz njegovega zadržanja ni bilo mogoče zaključiti, da polaga posebno važnost na to, da dobi Slovenija tudi formalno za sedaj že svojo avtonomijo. Kot praktičen politik ni polagal posebne važnosti na politični formalizem. Njegovo stališče je olajševal tudi stvarni položaj v Sloveniji, ki ni nikoli posebno trpela zaradi centralističnega sestava. Slovenija se ni mogla pritoževati zaradi odvečnih in neprijetnih intervencij iz Belgrada. Slovenski ban sicer nima formalnega statusa avtonomnega organa, vendar ni posebno oviran zaradi odredb in kontrole iz Belgrada.

Na to trditev je odgovoril »Slovenec« v daljšem sestavku. Pravi poleg drugega, da je bil dr. Korošec voditelj tiste edine slovenske stranke, ki je odkrito od vsega začetka bila zoper centralizem in za slovensko avtonomijo. Dr. Korošec je zato tudi odločno ves čas zahteval odpravo centralizma. On je bil tisti, ki je sploh omogočil sporazum in povzročil, da je morala odstopiti Stojadinovičeva vlada. Po njegovi zahtevi je bila tudi izvedena uredba, s katero je bilo omogočeno, tudi Sloveniji dati isto stališče, kakor ga je dobila Hrvaška. Dr. Korošec je pri vsaki prilobnosti zahteval slovensko avtonomijo. Ni pa bila njegova krivda, če se ta zahteva ni uresničila.

Na ta »Slovenčeva« izvajanja se je oglašilo spet »Jutro« in zapisalo med drugim, da je pač politični javnosti znano, da ni dr. Korošec zaradi slovenske avtonomije lomil nobene politične kombinacije, v kateri je imela njegova stranka v Sloveniji odločilno besedo. Kar pa se tiče Stojadinovičeve vladavine, ki je bila najbolj centralistična od vseh, kar smo jih imeli, pa je splošno znano, da bi jo bil dr. Korošec lahko vsak čas zrušil. Ni pa res, da bi bil Korošec sploh šele omogočil sporazum in povzročil Stojadinovičev padec. To je marveč napravil šele skupni nastop združenih srbske opozicije, jugoslovenskih nacionalistov, socialistov in dr. Mačka pri zgodovinskih decembrskih volitvah 1938. leta.

K tem glasovom najprej nekaj ugotovitev. Pred vsem moramo opozoriti, da je bil Stojadinović tisti, ki je najprej izrinil dr. Korošca iz vlade. Dejstvo je samo to, da si je Stojadinović s tem sam našagal večjo, na kateri je sedel, ko je z navidezno upravičenostjo lahko svetu oznanjal, da so poleg Srbov tudi Slovenci zadovoljni z upravnim sestavom, kakor ga je on oznanjal, in ki je bil res najbolj centralističen od vseh, kar smo jih kedaj imeli, le Hrvatje da še zmeraj delajo s svojimi pretiranimi zahtevami zgago. Zato je razumljivo, da je moral kmalu pasti. Dejstvo je pa tudi, da ni dr. Korošec za časa, dokler je bil v vladi, nikoli nič storil niti poskusil storiti, da bi bil Stojadinoviču spodmaknil vladni stoliček. In prav tako vemo tudi, kako je bilo s sporazumom, saj je glede njega sedanji vladni podpredsednik dr. Maček tako rekoč uradno ugotovil, da je bil sklenjen samo z dr. Cvetkovičem kot zastopnikom vlade, pri čemer da se je namenoma šlo mimo JRZ. In njegovo glasilo »Hrvatski dnevnik« je še naglasilo, da je pač sporazum samo nasledek trdega in nepopustljivega boja hrvaškega naroda in izrednih zunanje-političnih razmer (bilo je to nekaj dni pred vojno in ko je bila vojna že neogibna), pa prav nikogar in ničesar drugega ne. Naši bralci se vsega tega še spominjajo, saj smo vse take važne izjave zmeraj po mogočnosti dobesedno navedli. Kaj drugega trditi bi bilo tudi neresnično, saj se še vsi spominjamo Martina iz Zagreba in pa zagotavljanja, da je tako gotovo kakor amen v očenašu, da se ustava pred kraljevo polnoletnostjo ne bo spremenila in da zategadelj tudi Hrvatje in Slovenci dotlej zastoj čakajo na kakšno avtonomijo.

Kar se pa tiče Iličevih trditev glede v centralizmu zadovoljnih Slovencev, moramo ugotoviti samo nekaj sicer že precej splošno znanih stvari. Gotovo tudi dr. Ilič ne bi resno trdil, da bi mogli biti Slovenci zadovoljni z upravnim sestavom, ki nam jemlje leto za letom nad pol milijarde več kakor pa vrača in ki nam povrh še s svojo davčno politiko uničuje našo industrijo. Res pa je tudi, da očitno dr. Ilič misli, da stvar vendarle ni tako huda, in tu moramo reči, da ne misli tako brez vzroka. Pred vsem se mu mora popolnoma nemogoče zdeti, da bi slovenski zastopniki podpirali z vsemi silami in dolga leta najstrožji centralistični režim, ki smo ga kedaj imeli in ki nas je samo pri osrednjih skladih pripravil ob stotine milijonov. Ko pa je videl, da so ga vendar podpirali, je pač po zdravi pameti sodil, ali da je vse tisto zatrjevanje o naših plačilih neresnično, ali pa da dobivamo svoj denar v eni ali drugi obliki nazaj. Zato mu prav res ne smemo zameriti, če nam ne prisodi nečesa, česar ne bi nikjer drugje na svetu delali.

Da ne more biti Slovincem resno za avtonomijo, je dr. Ilič po pravici sklepal tudi iz vsega ravnanja slovenskih zastopnikov po sklenitvi sporazuma. Isti razlogi kakor za hrvaško avtonomijo so veljali tudi za slovensko: trdna volja slovenskega naroda in zunanje-politična stiska. K temu pa je prišlo še, da je bilo vprašanje slovenske razmejitev, v nasprotju s hrvaško, čuda preprosto: nikjer ni bilo resnih pomislekov glede meja našega ozemlja. Toda Ilič je pač videl in slišal, kakor je moral videti in slišati vsak, kakor smo nemalo osupli videli in slišali tudi mi Slovenci sa-

mi. Če kdo kaj zahteva, resno zahteva, in dejali bi, da je slovenska popolna samouprava dovolj resna stvar, tedaj je samouobsežno, da je to svojo zahtevo premislil, preučil in vse pripravil, da je na uresničenje pripravljen. Kdor tako ne dela, temu se lahko po pravici reče, da mu ni bila lastna zahteva resna, in tudi njega samega ne bo nihče in po pravici za resnega jemal. Hrvatje so svojo samoupravo tako pripravili, in ko so jo dobili, ni bilo prav nobenega obotavljanja ali premišljevanja treba. Ko pa je postalo za uresničenje hrvaške avtonomije nujno tudi vprašanje slovenske, so izjavili naši zastopniki na nemajhno začudenje in še večje veselje jugoslovenskega sveta, da morajo šele premišljovati, kakšna avtonomija bo za nas primerna! Nekateri »gospodarstveniki« so šli celo tako daleč, da so na mah začeli dvomiti, če bi se samoupravna Slovenija mogla sama vzdrževati — kakor da bi sploh mogel obstajati jugoslovenski centralizem samo še dan potem, ko bi moral dodajati za nas, neglede tudi na neresnično in povrh še ponižujočo vlogo miloščinarjev in drobtinčarjev, ki so jo s tem hoteli dati slovenskemu narodu. In k vsemu temu je prišlo pozneje še edinstveno zatrjevanje, da govore zoper slovensko avtonomijo celo zunanje-politični razlogi, natančno isti torej, ki so Hrvatom prinesli avtonomijo.

Spričo vsega tega se res ne smemo čuditi, če je resen človek, kakršen je brez dvoma dr. Ilič, po pravici sklepal, da nam ne more biti resno za stvar, za katero nismo zgrabili, ko je prišla velika priložnost. In zato je prav tako treba reči, da so samo naši ljudje krivi, če avtonomije še zmeraj nimamo. Krivda je v tem primeru res dovolj očitna.

Jugoslovenci so zborovali

Dne 29. letošnjega januarja so se zbrali v Ljubljani pripadniki jugoslovenskega centralizma. Zborovanje je pokazalo, da se niso prav ničesar naučili niti iz notranjenosti iz zunanje-političnega razvoja zadnjih let, ali da vsaj niso prišli na tem zborovanju do besede tisti med njimi, o katerih se govori, da so tudi že spoznali, da pomeni politika jugoslovenstva konec in polom.

Prvi je govoril podpredsednik JNS dr. G. Andjelinič. Za miselno ubožstvo stranke je značilno, da ni našel po vseh polomih njenega programa, ob vsej stiski, ki se nahajamo v njej in ki se še stopnjuje, prav nobene nove, tvorne misli. Same stare, oguljene besede iz nacionalne ropotarnice, s katerimi so že nad 20 let reševali našo državo, da je tavalja iz stiske v stisko in da jo je bilo mogoče potegniti od prepada nazaj samo tako, da je bilo s sporazumom z dne 26. avgusta 1939. dokončno opravljeno z jugoslovenskim programom enega naroda in centralizmom. In zborovalci so si dali res prav slabo spričevalo, ko so sprejeli brez protesta besede in pozive, naj bi se vrnil k sestavi, ki je pokazal na vseh straneh popolno neporabnost, še več, veliko škodljivost za državo.

Če je Andjelinič trdil, da je JNS edina jugoslovenska, vsenarodna in vsedrjavna stranka, se vsaj nam ne zdi, da bi se zaradi tega prerekali z njimi, opravi naj to rajši sam z JRZ, ki ima prav take ambicije. Toda pozorni moramo biti, če zahteva, da mora vse »podrediti svoje plemenske ... koristi velikim državnim ... koristim« in če pri tem ne zgubimo spred oči, da so za Andjeliničeva jugoslovenski narodi plemena. Prav tako je tudi naslednji govornik Ivan Pucelj postavil na prvo mesto državne koristi, ki se jim morajo narodne podrediti. Če je bilo ljudem s tako nejasnimi, znanstveno nevzdržnimi, zgodovinsko neosnovanimi nazori dano, da so jih dolga leta in siloma vtepali jugoslovenskim državljanom v glave, potem ni

čuda, če je našo državljansko vzgojo tako slabo.

Mi smo o tem že dovoljkrat spregovorili. Ni država prvo, ampak narod in ljudstvo, ki je v tem narodu. Država je za narodom in ima svojo bitno upravičenost samo, dokler služi narodu in dokler mu je potrebna. Tisti hip, ko se hoče postaviti država nad narod ali celo zoper njega, je tudi zgubila pravico do obstanka in prej ali slej jo tudi zadene usoda. Tak — za vsakega razsodnega človeka svarilen — zgled je bila Avstrija, in včasih se nam kar nehote zdi, da le ni mogoče samo slučaj, če je velika večina jugoslovenskih politikov prišla iz nekdanjih avstrijskih pokrajin. Zgodovina nas tudi uči, da so močne države nastale in se razvijale ravno narobe, od spodaj navzgor, ne pa kakor uče ti narobe-državotvorci. O tem se je lahko posebno vsak prepričal, ki je kedaj zasledoval razvoj švicarske zaveze. Sicer bi pa samo spet kedaj pokazali na sklep, ki sledi nujno iz tega nauka. Kajti logični njegov nasledek je, da se mora celo narod žrtvovati za državo, če bi se njenim oblastnikom tako zazdelo. Ta logični sklep v duhu jugoslovenstva je naredil v »Narodni Odbrani« svoje dni Peter Bulat, ki pa seveda ni bil edini, tudi med Slovenci poznamo take ljudi.

Sicer pa moramo samo še ugotoviti, da je to čisti nauk totalitarnih držav, ki prav tako zahteva podreditev vsega in vseh državnim koristim, pri čemer mu je narod, ljudstvo v najboljšem primeru samo nekakšen videz, popust in pesek v oči naivnim ljudem, ki jemljejo besede o pravici in človečnosti pri celostnikih še zmeraj resno.

Če omenimo še h koncu, da je zahteval Pucelj v imenu opozicije svobodo kritike, da pa ni prav nič povedal, zakaj niso dali jugoslovenci te svobode takrat, ko so imeli oblast in priložnost, da jo ustavno zasedajo za dolge čase, potem smo povedali res vse, kar je bilo o tem zborovanju vredno povedati.

Vojna in politika

Rumunija in Anglija sta pretrgali diplomatske zveze.

Najpomembnejši zunanje-politični dogodek zadnjih dni je brez dvoma ta, da je Velika Britanija poklicala svojega poslanca iz Bukarešte. Pomena te diplomatske zveze za Veliko Britanijo po dejanski nemški zasedbi Rumunije tako niso imele. Sicer pa je bržkone nastali položaj najbolje oznamoval švicarski dnevnik »Basler Nachrichten«, ki piše:

»Deutsche Allgemeine Zeitung« misli, da je s svojim sklepom Anglija »simbolično« stopila iz okoliša, v katerem nima nič iskati. Ta izjava pa ni izčrpana. Ne bi iznenadilo, če bi kmalu angleške letalske bombe popolnoma nesimbolično in kar najbolj določeno deževale na romunske petrolejske okoliše... Za tak primer pa je koristnejše, če ne uradujejo na obeh straneh nobena poslaništva več. Da bi ga omogočili mednarodno-pravno, bi bilo treba po prejšnjih pojmih ne samo pretrgati diplomatske zveze, ampak tudi formalno napovedati vojno. Anglija pa se čuti odvezano od tega po dejstvu nemške vojaške zasedbe Rumunije.

Diplomatična vojna.

V zadnjem času so zbudila več pozornosti poročila z diplomatskih bojišč kakor s pravega bojnega polja. Razumljivo je, da gre do diplomatskih boji ne samo pred vojno, ampak da jo tudi potem neprenehoma spremljajo, in večkrat je vojna še med potekom odločena bolj v bitki pri zeleni mizi kakor na bojnem polju.

Najprej so nas presenetili naenkrat s poročilom, da sta bila povabljeni jugoslovanski ministrski predsednik in minister zunanjih del v Nemčijo na važen diplomatski razgovor. Razgovor je trajal nad tri ure in je bil, kakor pravi službeno poročilo, v tradicionalnem prijateljstvu. Ugotovil je, da je med našo državo in Nemčijo vse v redu.

Ze nekoliko prej je bil razgovor med predstavnikom sedanje Španije Francom in predstavnikom sedanje Francije — maršalom Pétainom in potem med Francom in ducejem Mussolinijem. Ta dva razgovora sta dala povod časopisu za ugibanja vsake vrste in za najrazličnejše domneve, gotovo pa ne ve nobeden, o čem so se ti možje razgovarjali.

Najnovejši dogodek na diplomatskem polju je turško-bolgarska pogodba o nenapadanju. Ves svet je vedel, da stoji turška armada pripravljena ob bolgarski meji, javno se je govorilo, da bi prišlo takoj do vojne, ako bi nemška armada vkorakala v Bolgarijo, potem smo slišali dolge debate

o mogočnosti vojne v Bolgariji, šepetalo se je o vplivu sovjetskih diplomatov, tudi v naši državi je bilo nekoliko nervoznosti, naenkrat pa je bila objavljena ta pogodba. Potem se je začela običajna tekma obeh vojujočih se strank, katera bo bolj uspešno prikazala to pogodbo kot svoj uspeh. Kolikor se more do sedaj razvideti, je menda ta pogodba uspeh nemško-sovjetskega sporazuma. Na vsak način je ta pogodba samo etapa, kateri bodo sledile nove etape v politiki na Balkanu, ki jih vse z napeto radovednostjo pričakuje. Sicer bi pa v pravilno oznamenilo te in vseh podobnih pogodb, ki ugotavljajo kakor ta »večno« prijateljstvo in »večen« mir med pogodbenikoma, da sta sklenili Bolgarija in Turčija že leta 1925. pogodbo o nedotakljivem miru in večnem in odkritem prijateljstvu, pa seveda še posebej o odpovedi vsakemu napadu. Ta večnost se je pa zdela že čez enajst let močno časovna prikazen, zato je bila pogodba leta 1936. spet obnovljena in podaljšana. Še bolj kratko je trajala naslednja večnost, kajti že čez štiri leta se je bilo bati, da utegne nesrečen konec storiti, in že lanske jeseni so se slišale z obeh strani besede, ki niso bile v skladu z domenjenim odkritim prijateljstvom. Želeli bi, da traja sedanja večnost vsaj tako dolgo kakor zadnja, radovedni smo pa tudi, koliko časa bo res trajala.

Na bojnih poljanah.

Vojna se nadaljuje v vseh afriških kolonijah Italije, vendar brez posebno velikih dogodkov. Tudi na angleško-nemškem bojišču ni značilnejših dogodkov, dasi gre vojna dalje. Vse pa pričakuje začetka napovedane odločilne borbe. Videti je, da ameriška pomoč Angliji primerno narašča. Angleži so glede načrtov za bodočnost silno previdni in molčeči, pri tem pa seveda kljub temu skušajo vplivati na evropsko javnost, ker ne morejo popolnoma zanemariti živčne vojne.

Na skrajnem vzhodu.

Po poročilih moramo sklepati, da se vse pripravlja in je deloma že pripravljeno na spopad na Tihem morju. Kljub vsemu pa smo ravnokar brali v listih, da je Japonska pripravljena posredovati za mir kjer koli, ako bi jo kdor koli za to naprosil. Kakšen povod je bil za tako izjavo, je težko domnevati, ker gotovo ni nikjer razpoloženja za kako tako naprosilo.

ZAPISKI

Promocija g. Ivana Hribarja

V soboto 15. t. m. se je vršila na naši univerzi zelo lepa slovesnost svečane promocije g. Ivana Hribarja za častnega doktorja prava ob veliki udeležbi zastopnikov naše javnosti. To izredno odlikovanje je g. dr. h. c. Ivan Hribar že davno zaslužil. Od l. 1898. pa ves čas svojega županovanja do l. 1911. je z največjo vnemo in vztrajnostjo delal za ustanovitev slovenskega vseučilišča, ki si jo je l. 1898. stavil slovesno za svojo življenjsko nalogo. Njegova zasluga je v največji meri, da je našo javnost tako razžibal, da se je l. 1918. po političnem prevratu zdelo uresničenje te zamisli samo po sebi umevno, ker jo je zahteval ves naš narod. Tudi v stvarnem pogledu je posebno juridični fakulteti položil osnove s tem, da je omogočil pravočasno vzgojo potrebnih učnih moči, tako, da je mogla pravna fakulteta l. 1920. brez posebnih težav začeti delovati. Poleg dr. Majarona si je pridobil gotovo največ zasluge za ustanovitev univerze. Prav je torej, da je univerza počastila svojega ustanovitelja, ki dopolni letos v polni moči tudi devetdeseto leto svojega življenja na tako slovesen način.

Tudi mi zaslužnemu možu, ki je bil vse svoje dolgo življenje predvsem Slovenec, toplo čestitamo.

Poglavje iz naše časnikarske nravnosti

»Trgovski list« z dne 29. letošnjega januarja se ukvarja s sklepom ljubljanskih kinematografov, da ne bodo več oglašali

življenja. Kajti menda ga ni, ki bi po teh besedah še mislil, da se taki načini omejujejo samo na kinematografe.

Zato bi bilo dobro, če bi časniki in njih izdajatelj zavzeli k takim načinom obdelovanja gospodarskih podjetij svoje stališče. Dokler kvasijo javnosti, da so nekakšni njeni glasniki in bojevniki za resnico in pravico, ima javnost tudi pravico, da izve, po čem so njihne besede in gesla.

Preuredite državo!

V zadnji »Novi Evropi« se dr. Ivo Kolbe v uvodni razpravi »Za obrambo miru in našega reda« obrača na vse ljudi, ki so na odgovornih mestih:

»Hitro in odločno morate izvesti sporazum do konca! Morate urediti državo, to hišo vašo in našo, popolnoma, hitro, toda premišljeno in pravično!... Svet ne bo čakal na nas. On gre svojo pot...

Uredite hišo hitro in skrbno! Da bo mirna in pripravljena na vse, tudi na najhujše. Da bo zadovoljna, da je storila in opravila svoje. Jutri, ko se bo Evropa valjala v razvalinah, ko bodo tisti z zvezanimi očmi spregledali, da so bili prevarani, ko bodo zaprti razbili verige, ko bo nezadovoljnost zažgala nov ogenj in požar — kako bomo obranili dom, če ne bo politično in socialno do kraja urejen, utrjen in zadovoljen? Ta, drugi ogenj bo strašnejši od sedanjega. Ta, pa ne zmage in porazi, bo v resnici prinesel tako zmagovalcem kakor premaganim, vojujočim se in nevojujočim nov red.«

Naročnike in prijatelje »Slovenije« prosimo, da nam sporoče naslove tistih, ki bi utegnili postati naročniki našega lista. Obstoječi listi so odvisni od pomnožitve naročnikov.

Vlak z rusko nafto se je ponesrečil

11. februarja t. l. na bolgarskem ozemlju, 1 km proč od naše meje. Vsa ruska nafta, namenjena v Nemčijo, je zgorela in v njenih plamenih je žal zgorelo tudi sedem železničarjev.

Kaj pišejo listi

Politično pomirjenje

»Jutro« piše spet o pozivu ministra dr. Kulovca za politiko pomiritve in vprašuje, če smo po njegovem mariborskem govoru kaj bližje stvarni rešitvi tega vprašanja, pa meni:

Gosp. minister dr. Kulovec ima prav, če misli, da je odveč razpravljati o tem, ali je danes JRZ večinska stranka ali ne. Res je, da politično organizirani napredni Slovenci tega za sebe ne morejo trditi. Zadnje normalne volitve so bile pred 14. leti. Vodila jih je Vučkovičeva vlada blejskega pakta in znano je, da opozicija, v kateri so bili poleg Hrvatov tudi napredni Slovenci, rezultata teh volitev ni priznala. A tudi če ga vzamemo kot realno osnovo, je dejstvo, da takratna SLS pri volitvah 11. septembra 1927. ni mogla zbrati za svoje kandidate več ko dobro tretjino (natančno 38 odstotkov) volilnih upravičencev, čeprav je imela v rokah vso oblast v Sloveniji. Pri vseh prejšnjih volitvah je bilo razmerje zanj še slabše. To sporno vprašanje bo treba torej še presoditi. Kar pa se tiče »zgodovinske legitimacije« v zgodovinskih časih, se spominjamo na dobo 1917/18. Takrat smo si Slovenci kot vrhovno vodstvo svoje domače politike ustanovili Narodni svet, ki je izključil vsako enostransko strankarsko ingerenco ter si je v osebi Ivana Hribarja izbral svojega predsednika brez ozira na strankarsko pripadnost.

Dopisi

»Slovenskemu Narodu« v odgovor

»Slovenski Narod« se je bil letos že dvakrat zaletel vame, enkrat pa tudi »Jutro«. Ni jima všeč, ker sem v radiu rekel, da ni jugoslovanskega naroda. SN je očitno že zelo naglušen ali pa starčevsko hudooben, ker je trdil, da sem rekel: »Tudi v Avstriji so si nekateri prizadevali, da bi uveljavili nekakšen »avstrijski jezik«; po

prevratu pa ravno isti ljudje najbolj kriče o jugoslovenskem jeziku. Jaz sem pa v resnici bral — to lahko dokazem: Jugoslovanski narod pa rabijo v smislu jugoslovanske nacije, nekakega državnega naroda, tako nekako, kakor so svoj čas govorili o avstrijskem narodu.«

Da jugoslovenskega naroda v etničnem in jezikovnem smislu ni, o tem sem bil od nekdanj svetlo prepričan. Dobro pa vem, da tvorijo jugoslovansko državo trije narodi: Srbi, Hrvati in Slovenci. Iz zgodovine vem, da so se ti trije narodi dobrih tisoč in tri sto let samostojno razvijali in seve tudi razvili iz slovanskih plemen v samostojne narode. To nam priča tudi »Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev« (ne Jugoslovenov!), ki jo je v letih 1919. do 1920. izdala »Slovenskemu Narodu« in »Jutru« blizu stoječa Tiskovna zadruga. Zongliranje z Jugosloveni se je začelo šele po l. 1918. Dokaz za to je med drugim tudi brošura Dr. M.: Jugosloveni, Slovani in Jugoslovani, ki je izšla kot ponatis iz »Novih Zapiskov« l. 1922. Zaključke te knjižice še danes vse podpisem.

SN mi očita, da sem bil nekoč drugačnega mnenja, takrat namreč, ko sem bil sokolski prosvetar, da takrat nisem tajil jugoslovenskega naroda. Ko sem to bral sem se moral zakrohotali. Spomnil sem se srbskega pregovora: »Što se babi hitilo, to se babi snilo.« Nikdar namreč nisem v svojem življenju ne prevzel ne vršil kakršne koli funkcije pri Sokolu in seve tudi prosvetarske ne. Resnica je le, da me je pred kakimi devetimi leti prosil tedanji predsednik ZKD prof. Jeran (s katerim sva skupaj službovala), če bi hotel revidirati knjižnico ZKD. Na to sem pristal. Na njegovo prošnjo sem se enkrat udeležil neke seje ZKD. Ker o reviziji knjižnice ni bilo govora in ker sem videl, da se moje prepričanje z njihovimi načeli ne strinja, se nisem več udeležil nobene seje. Kmalu po tisti seji pa so me brez moje vednosti in pristanka, ne da bi bil jaz navzoč, izvolili v odbor ZKD (kot kaj, ne vem); za to sem zvedel šele naslednji dan iz »Jutra«. Nikdar pa nisem tiste ali druge funkcije prevzel in sploh ne šel blizu, dasi je bila zamera huda in so mu pretili z represalijami.

Kako prav sem imel, se je pokazalo, ko so kmalu nato štirje člani tistega odbora začeli gonjo proti naši Slovenski čitanki za II. razred srednjih šol, proti tisti namreč, iz katere so potem jugosloveni na prav herostratski način trgali in sežigali prvih šestnajst strani s pesmimi in berili iz Cankarja, Župančiča, Trdine, Valjavca, Bolgara Elina-Pelina, Aškerca in Kersnika. Nismo še pozabili, kdo in kako so v drugi konferenčni sobi I. drž. real. gimnazije začeli boj proti tisti naši čitanki. Pa ne, da je bilo to maščevanje, ker se nisem dal speljati na led?

Nismo še tudi pozabili, kako je 3. julija 1934. leta eden izmed tistih gospodov telefonal, da čez štirideset let ne bo nobene Slovenca več in da bi bil on vesel, če ga že čez pet let ne bi bilo več in naj se jaz torej vdam in pregovorim svoje sodelavce pri čitanki, da bomo nadomestili iztrganih 16 strani z jugoslovenskim berilom.

Ali morda želi SN, da mu iz dobe, ko meni očita nedoslednost in jugoslovenstvo, napišem vso zgodovino trganja in sežiganja slovenskih pesnikov in pisateljev? Vso zgodovino poznam in vse gradivo imam pri roki. Bo zanimivo branje!

Imenitna je trditev SN, da mora biti vsak sokolski prosvetar jugosloven. To namreč nujno sledi iz njegovega stavka: »Kot sokolski prosvetar menda vendar ni tajil jugoslovenskega naroda.« Jaz sem ga zmeraj tajil, ker sokolski prosvetar nikdar bil nisem in ker sem od nekdanj prepričan, da vsak, kogar je sram priznati, da je Slovenec, in trdi, da je nekaj drugega, svoj narod taji in je torej izdajalec slovenskega naroda.

Omladina Jugoslovenske nacionalne stranke je v svoji okrožnici 1940/41 (Politična, gospodarska in socialna načela) vendar bolj poštena kot starina Narod, ker je očitno zavrgla jugoslovenarstvo kot narodnostni in jezikovni pojem in čisto pravilno govori o jugoslovanski življenjski in državni skupnosti. Pa še nismo brali, da bi ji bil ata Narod očital kameleonstvo.

Naj pribijem še nekaj: Prav SN in njegovi imajo najmanj pravice komu očitati sokolstvo, saj vemo, s kakimi sredstvi so zlasti uradništvo priganjali vanj.

Dr. R. Kolarič

GOSPODARSTVO

Dobave bombaža iz Turčije in Rusije

Ko je bilo naši bombažni industriji po izbruhu vojne in uvedbi blokade onemogočeno, nabavljati si surov bombaž v Ameriki, Egiptu in Indiji, je bila prisiljena, iskati novih nabavnih virov, ki so v sedanjih razmerah pristopni.

Predvsem je štela Turčija, s katero smo bili že prej, četudi v zelo majhni meri, v trgovskih stikih. Razen nekaj manjših zasebnih dobav posameznih bombažnih predilnic sta bila sklenjena dva večja zaključka za dobavo turškega bombaža jugoslovnski industriji; to kupčijo je sklenila za druga industrijev v Belgradu: prvi zaključek za dobavo 3000 ton v mesecih okt. - nov. 1940. v skupni vrednosti okoli 70 milijonov din, drugi zaključek za dobavo 8000 ton za jan. - mare 1941. v vrednosti okoli 170 milijonov din. Prva dobava je bila že v celoti izročena v Carigradu, v državo pa je prispelo šele 500 ton, ostanek pa je zamrznil na donavskih vlačilcih v Giurgiu in Braili. Vlačilec, ki so bili angleška last, so po zadnjih poročilih zaplenile romunske oblasti in bombaž iztovorile, tako da je njegova usoda zelo negotova. Druga dobava je deloma že prispela v Carigrad, kjer jo bodo zastopniki bombažne industrije prevzeli in bodo blago najbrž prepekljali po železnici.

Ker razpoložljive količine bombaža v Turčiji še daleč ne morejo kriti naših potreb, ki znašajo na leto 30—35.000 ton, je zastopstvo jugoslovnske bombažne industrije sklenilo v mesecu decembru 1940. tudi dobavo 4000 ton bombaža in 600 ton odpadkov iz Moskve.

Izvoz bombaža v preteklih letih ne kaže, da bi mogel zavzeti večji obseg. Po uradnih podatkih, ki so nam na razpolago le do l. 1938., se je gibal izvoz bombaža in bombažnih odpadkov takole:

	Izvoz	
	bombaža ton	bomb. odpadkov ton
1930	10.134	—
1931	40.180	—
1932	17.860	—
1933	588	4.791
1934	6.973	3.999
1935	—	6.398
1936	—	6.817
1937	38.478	6.839
1938	7.576	10.435

Če primerjamo doseženi izvoz z letno porabo v Jugoslaviji, vidimo, da izvoz ruskega bombaža ne more kriti potrebe evropskih držav, ki so prej nakupovale to blago v Ameriki, Indiji in Egiptu. Namen ruskega izvora v prejšnjih letih je bila nabava dobrih plačilnih sredstev, kar je bržkone še danes velikega pomena, kajti ruski bouclar je treba plačati ne v rubljah, tudi ne v dinarjih, ampak v ameriških dolarjih.

Cene, po katerih je naše zastopstvo moralo kupiti bombaž v Sovjetski zvezi, so daleč nad cenami na svetovnem trgu. Vrsta strictmiddling, dolžina vlakna 1 palec, stane danes v Ameriki okoli din 12,50, s stroški prevoza (brez zavarovanja za vojno nevarnost) din 13,75 fr. jugosl. pristanišče. Odgovarjajoča vrsta ruskega bombaža stane franko Přemysl okoli din 34,75, franko jugosl. meja pa okoli din 38.— (brez zavarovanja).

Od bombaža, ki je kupljen v Moskvi, je bilo že 500 ton plačanih. Po pogodbi bi se moralo to blago prepekljati preko Varne, zaradi negotovih razmer v teh predelih bodo bombaž poslali po železnici preko Přemysla.

Razen teh skupnih nakupov se je posameznim tvrdkam posrečilo nabaviti manjše količine na svoj lastni račun iz Turčije in iz Rusije, iz poslednje posebno s posredovanjem Švedske, vendar so te količine zelo neznatne.

Vsi nakupi, ki predstavljajo zaenkrat v glavnem vse, s čimer more bombažna industrija računati, znašajo komaj polovico celotne naše potrebe, in sicer:

iz Turčije bombaža	11.000 ton
iz Rusije bombaža in odpadkov	4.600 ton
iz Nemčije staničnine	1.900 ton
Skupaj	17.500 ton

medtem pa znaša letna poraba 30—35.000 ton.

Zato se nam kmalu obeta občutna stiska naše tekstilne industrije. Treba je torej že danes pripraviti sredstva za prvo pomoč tekstilnemu delavstvu, ki bo izgubilo zaslužek v tej industriji, in misliti na načine, kako priskrbeti temu delavstvu kruha drugod.

Hrvatje dobivajo svoje sklade

Od tistih znamenitih fondov so v teh dneh dobili Hrvatje že precejšen del. Zazdaj se jim je pri večini priznal delež 29 odstotkov, isti, ki velja za davke. Od nekaterih pa so dobili tudi še precej več, tako na primer od fonda za kontrolo kartelnih pogodb 35 odstotkov. Od kolonizacijskega fonda so dobili povprečni znesek 1.000.000 dinarjev.

Naš v te fonde naloženi denar upravlja jo seveda še zmeraj v Belgradu. In tja tečejo seveda tudi še zmeraj naši prispevki za te fonde.

Koliko pa dobimo iz njih, to tudi vemo.

Vaše rokavice trpijo še enkrat tako dolgo, ako uporabljate stalno Gregoričev „BOROSAN“. — Zahtevajte brezplačen vzorec v drogeriji Gregorič, Ljubljana, Prešernova ul. 5

KULTURNI PREGLED

Slovenska opera „Hlapec Jernej“

V glasbenem svetu je zelo malo skladateljev, ki imajo uspehe z opernimi umetninami. Muzikalno tako nadarjen narod, kot so n. pr. Francozi, ima tako malo opernih ustvaritev, ki bi bile občega pomena in trajne vrednosti. Tudi vsi slovanski narodi skupaj lahko na prstih obeh rok seštejejo tiste opere, ki so dosegle svetovni uspeh in ki so umetniško res polnovredne. Spričo velike produkcije Italijanov (Rossini, Verdi, Puccini) in Nemcev (Mozart, Wagner, Rih. Strauss), ki so nas s svojo melodično in dramatično iznajdljivostjo razvadili, je težko, da se kak drug operni skladatelj uspešno uveljavi — razen če bi bil res nenavaden talent. Posebno mi Slovenci še nimamo takšne operne umetnine, ki bi bila za nas tako reprezentativna, kot je n. pr. »Prodana nevesta« za Čehe ali »Boris Godunov« za Ruse. Vse, kar je bilo dosedaj pri nas v tem pogledu ustvarjenega, je hodilo večinoma po že izvoženih potih, ne da bi se bila pokazala močnejša in izrazitejša glasbena umetnost. Zato vzbuja vsaka nova slovenska operna ustvaritev tem večje zanimanje in radovednost, če se je med nami že pojavil tisti talent, ki bi nas vsaj z enim delom uvedel v (sicer mali) krog narodov, ki imajo opere nadpovprečne umetnostne vrednosti.

Ko smo poslušali Bravničarjevega »Hlapeca Jerneja«, smo imeli vtisk, da to ne bo tisto naše toliko zaželeno in pričakovano reprezentativno delo, čeprav je zajeto iz pristno slovenske knjižne osnove, ki nima le krajevnega, temveč občečloveški pomen. Mnenja smo, da socialni osnovni motiv, kot je v »Hlapecu Jerneju«, ni prav sposoben za glasbeno oblikovanje, niti ne posebno za odrsko uprizoritev sploh. Odkrito priznamo, da Cankarjevo delo napravi mnogo močnejši vtisk pri branju kot pa na odru v predelavi v operni libreto. Spričo tega je skladatelj brezdvomno imel težko stališče, ko snov sama po sebi ne kliče po skladbi. Ravatelj Ukmar je v »Gledališkem listu« s strokovnim znanjem in izčrpno orisal značaj te glasbe. Radi priznamo, da v posameznih scenah presenečata glasbena iznajdljivost skladatelja in njegov oblikovalni talent; pojavljajo se motivi, ki zajamejo naš glasbeni čut. Že takoj po prvi sliki smo morali reči, da te vrste glasba zajema, in smo si želeli naslednjih slik. Toda zaradi oratorijskega značaja vsega dela pogrešamo tiste dramatične in glasbene razgibanosti, ki jo zahteva odrsko delo. Pač so glasbeni domisleki, kot n. pr. res lepi »Oče naš«, ki se dvigajo iz ostale partiture, vendar je bil na koncu poslu-

šalec razdvojen, ni bil razočaran, pa tudi ne notranje dvignjen v tisti meri, kot je ob ustravitvah res velikih mojstrov.

Bravničar je brezdvomno močan glasbeni talent. S »Hlapecem Jernejem« je pač poskusil ustvariti posebne vrste umetnine, ki je drugačna kot smo jih vajeni na opernem odru. Če ni povsem uspel, je v pretežni večini kriva nemuzikalna snov. Ali ne bi g. Bravničar kedaj poskusil z res pravim opernim libretom, ki daje možnost za glasbeno izživljanje in ki ima

dramatično stopnjevanje. Mnenja smo, da deli kot n. pr. Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem«, ali Prešernova ljubezen do Julije Primčeve, primerno dramatizirani in prirejeni za operni libreto (gl. Puccinijeve res dobro sestavljene librete!), naravnost vpijeta po glasbi. In mislimo tudi, da bi Bravničar s svojo glasbeno iznajdljivostjo in svojimi dramatičnimi akcenti utegnil iz takih snovi za nas Slovence ustvariti operno umetnino, ki bi jo priznali tudi drugod.

A. B.

Dr. Jos. Regali: Sedaj pa imamo!

(Podbevškov »Jakopič«)

(Konec)

Stvar s Podbevškovim »Jakopičem« ni tako neznatna, da bi mogli resnični Slovenci molčati, čeprav molče organizacije oblikujočih umetnikov in čeprav molči Akademija za znanost in umetnost. Med drugimi narodi, ki kaj drže na svoj sloves, bi se dvignili vsi, ki so na vidnih mestih narodne kulture!

Pa pravijo še celo mladi ljudje, ki se štejejo med zavedne Slovence, da dandanes ni več potreben boj za samobitnost slovenstva, da so današnji dan bolj važna druga vprašanja. Dobro bi bilo, če bi začeli malo bolj bistro in bolj globoko gledati, kajti »je nekaj gnilega v državi Danski«. Je še potrebno »slovenoborstvo«, mogoče bolj kot kedaj prej!

Ko je Anastazij Grün v kranjskem deželnem zboru l. 1866., ko so slovenski zastopniki zahtevali poslovenjenje šolstva, dejal, da je to nemogoče, ker da imamo Slovenci za živalstvo in botaniko šele eno knjigo in dejal »omnia mea mecum porto« je nastal po vsem slovenskem ozemlju odpor ter je nastala bajka o culici, v katero gre vse slovensko knjištvo. Če so pred 40. leti štajerski nemškutarji pisali v svojih glasilih, da smo Slovenci narodič brez lastne kulture, so se uprli vsi, ki so slovensko čutili. Je pa gotovo čisto nekaj drugega, če narodni nasprotnik kak narod mali, kakor pa če rojak izbriše v reprezentativnem delu, ki si lasti še nekakšno avtoriteto in celo nekakšen znanstveni videz, vse narodno izročilo.

V slovensko oblikujočo umetnost spadajo vsa dela umetnikov slovenskega pokolenja vseh časov od nekaj, ki so ustvarjali na slovenskem ozemlju ali pa tudi drugod, če so obdržali še živ stik z umetnostnim ustvarjanjem doma. Spadajo pa vanjo tudi dela umetnikov, ki po krvi niso bili Slovenci, pa so delali na slovenski zemlji in so se stopili s slovenskim ljudstvom in slovensko zemljo. Dela vseh teh umetnikov imajo in morajo imeti svoj pečat, včasih manj včasih bolj izrazit, prav gotovo pa drugačen kot dela umetnikov drugih narodov in dežel. Ljudstvo in dežela, človek in kraj sta tesno povezana glede občutja in miselnosti; čeprav vpliva nanje tuj duh, pa ostaneta v zadnjem bistvu vendarle svojstvena. Slovenski tip in miselnost v umetnosti sta nekaj bolj zamotanega, kakor oznanja Anton Podbevšek in kakor misli po Podbevškovih trditvah tudi Jakopič. Refleksi ljudskega občutja, vpliv pokrajine in zgodovinski razvitek določene skupnosti daje čutečemu umetniku osnovni zven za ustvarjanje. Seveda sliši ta zven le tisti, ki ima posluš za to in ni neukrotljiv solipsist. Zato je slovenska oblikujoča umetnost živela gotovo že v 15. stoletju, čeprav ni bila kot taka pripoznana po tujcih in so ti po krivem šteli veliko slovenskih oblikujočih umetnikov za svoje. Če se kdo zamisli n. pr. v znano sliko Viktorja Carpaccia »Adoracija sv. Rešiljega telesa«, bo spoznal, če ima posluš, da vsaj to delo Carpaccia, ki je bil rojen v Kopru l. 1450. in se je podpisoval sam tudi »Karpach« (Krpach), da zveni iz te slike vse drugo kot beneško občutje tiste dobe. Kdor se res zatopi n. pr. v Metzingerjevo sliko »Brezmadežna«, ki je v Brežicah, bo videl, da ni Jakopič prvi zapel slovenske slikarske lirične pesmi, ampak bo spoznal, da iz te Metzingerjeve slike diha tako mila in tako lepa poezija slovenske pokrajine v spomladni noči kakor v redkih naših slikarskih ali pa pesniških delih. France Kavčič (1762—1828) je bil gotovo eden izmed najboljših risarjev, kar jih je bilo rojenih med nami, in je slovenski umetnik, čeprav je živel in umrl na Dunaju in čeprav pravi stari Mayerjev leksikon o njem, da je bil eden izmed največjih nemških slikarjev svoje dobe. Taka kega portretista, kakor je bil Tominc, ni smo še imeli in ga nimamo. Mislimo, da se n. pr. Jakopičeve slike: Luna, Kopalke, Krakovski vrtovi, Barje itd., ki

so reproducirane v Podbevškovem »Jakopiču«, vendarle ne morejo postavljati nad Tomincveva, Kavčičeva in druga dela naših slikarjev iz preteklih časov, ne glede oblikovanja, ne risbe, ne glede barv in ne glede iznajdljivosti in da jih presegajo tudi dela Jakopičevih sovrstnikov. Jakopiču gre vse priznanje kot propagatorju impresionizma in organizatorju slovenskega modernega umetniškega gibanja. Pokazal je tudi v svojih delih pred 30. in več leti veliko poetično moč, veliko večjo kot slikarsko dovršenost. Ne gre pa trditi in vsemu svetu oznanjati njegova dela kot vrhunec slovenske oblikujoče umetnosti, ki je padla naravnost z neba med nas. Naj pogleda kdo n. pr. le baročne freske v podeželski cerkvi in Skaručini, pa bo videl, kaj je žlahten kolorit.

O teh stvareh bi se dalo resno in stvarno napolniti celo knjigo. Naj samo posnamemo še nekaj stavkov iz izjave arh. prof. Jožeta Plečnika, ki jo je dal l. 1905. dr. Ivanu Prijateljcu za »Naše zapiske«, ko je bil odkrit Prešernov spomenik. Takole pravi dr. Ivan Prijatelj, da mu je dejal prof. Jože Plečnik: »... Slovenci smo sedje dežele, kjer je bila umetnost takorekoč doma: Italije. To se je v prejšnjih dobah našega kulturnega življenja tudi čutilo in videlo. V preteklosti smo imeli umetnost, ki je razodevala bližino Italije, a obenem tudi našo umetniško vsebino. Res, da smo dobivali nekatere umetnike naravnost iz Italije, a to, kar so pri nas delali, je bilo samo po formi italijansko; v tem, kar se imenuje notranji nerv umetnosti, so se ti ljudje prilagali nam, ker so ustvarjali tako samo pri nas, a doma drugače. Naša Ljubljana je polna dokumentov pristne slovenske umetnosti in jaz grem vsako leto nekolikrat dol, da se osvežim v svojem slovenskem okusu... Te široke, zdravja in silnih kontur polne ploskve, ki jih vidite povsod na starejših stavbah ljubljanskih, so tako značilno slovenske, kakor okornokrepke zavijače, ki jih veže slovensko dekle, kakor dve-, tribarvne obleke, ki jih vidite sijati v vsej sočni sili sredi našega polja... Ako se peljete s Spodnjega Štajerja proti Graecu, zapazite takoj, kje se prične nemški živelj: obleke in stavbe postajajo v svojih barvah in obrih bolj nemirne, migljajoče, oddaljene od enostavnih linij prirode... Mi imamo umetnost, krepko slovensko umetnost in polno plemenite sorazmernosti, ki nam jo je dala bližina Italije. A vsa ta naša umetnost je nastala takrat, ko se je izvajala nezavestno, iz edine ljubezni okrasiti nekaj svojega in ljubega. S potresom pa je vse to minilo... Tako je pravil arh. prof. Plečnik dr. Prijateljcu že l. 1905. Plečnikova izjava se nanasa na baročno dobo v začetku 18. stoletja. Potres, ki ga omenjena, je pa bil l. 1895!

Radovedni smo, če se bodo organizacije oblikujočih umetnikov pri nas javno uprle slovenskemu obglavljenju slovenskega umetnostnega izročila in vse stoletne slovenske oblikujoče umetnosti, ki je tu in tam stala na višji ravni, kakor je sodobna. Tista organizacija, v kateri vedre taki ljudje, ki so pred leti ustanovili »Društvo umetnikov dravske banovine« in so oznanjali »dravobanstvo«, je prav, da ostanejo tiho. Radovedni smo tudi, če bo še naprej molčala Akademija za znanost in umetnost. Tudi poklieni umetnostni zgodovinarji so bili doslej tiho. Ali bodo na vekomaj? In Richard Jakopič, ud Akademije za znanost in umetnost? Ali bo povedal kaj drugega kakor tisto, kar je zatrjeval o starejši in stari slovenski oblikujoči umetnosti Podbevška in na kar se Podbevšek slovesno sklicuje?

Doslej vlada povsod molk. Tako je današnji dan pri nas.

Prazna blodnja mladih pesnikov je, da mislijo, da se mora vzdržati svet samo iz njihnega pesniškega poslanstva.

James Joyce

NAŠE REVIEJE

„Misel in delo“

prinaša na uvodnem mestu 1. letošnje številke oklic »Na skupno delo!« Obratna se predvsem na mladino: »Naloga mladine je, da vnaša v splošni narodni razvoj nove poglede in novo delo za ureditev družbe.« O »mladih in starih« smo v »Sloveniji« že spregovorili. Ta oklic ima več besed iz »sodobnega« političnega slovarja kakor »načrtno gospodarstvo«, delovna skupnost (Arbeitsgemeinschaft) in podobno.

»Jutra« je 16. t. m. objavilo imena oseb, ki so medtem podpisale ta oklic. Podpisali so ga mlajši zastopniki JNS, Pucove skupine, SDS in Kronovškovi kmečkih fantov, torej štirih skupin, ki so v letih politične desorganizacije in demoralizacije nastale iz prejšnje JDS ali narodnonapredne stranke. Sinovi hočejo torej napraviti mir med očeti ali združiti vse tisto, kar se je razšlo ob prepiru očetov.

Bivši senator Ivan Hribar nadaljuje s svojimi premišljevanji o Sovjetski zvezi. V vsej razpravi se čuti njegova čustvena ljubezen do Rusije kot take. Kakor je nekoč oboževal carsko Rusijo, tako skuša tudi na Stalinovi Rusiji prikazati koliko mogoče lepih stvari. O demokraciji v sedanji Sovjetski zvezi pravi, da je Stalin sam »vnovič in vnovič naglašal, da je njegova ustava najdemokracičnejša ustava sveta.« Hribar pa pravi, da 141. člen Stalinove ustave o postavljanju kandidatov po volilnih okrožjih »postavlja ves nje demokratizem na glavo. Ona namreč izpreminja volilni red, ki je vendar hrbtnica vsake ustave, v golo burko... Med demokratske države torej... Sojuz sovjetskih socialističeskikh respublik ne moremo prištevati.« (Podčrtal Hribar, op.)

Pavel Kunstler navaja podatke o naseljenosti Slovencev v raznih pokrajinah Jugoslavije. Sledé politična, zdravniška in knjižna poročila.

„Dejanje“

prinaša v 1. številki novega letnika odlomke iz dveh predavanj prof. Franceta Koblarja o Prešernu. Svoje lepe in globoke misli končuje Koblar: »Ko se svoboda, enakost in bratstvo duše s trpljenjem in milijoni umirajo zanje, ko se duhovni napredek spreminja v barbarstvo, čutimo ob Prešernu, našem narodnem geniju, da nad vso silo in trpljenjem ostane očisti duh. Verujemo, da končno zmaga spoštovanje do vsakega človeka, bratstvo, ki nikomur ne jemlje in v miru množi čast in obilnost vsega sveta.«

S pesmimi so se uvrstile v to številko: Jože Brejce, Vida Taufer, Jože Udovič in Cene Vipotnik; s prozo se predstavljata Maks Jeza in Emilijan Veve. Leon Zlebnik piše o slovenski narodni vzgoji, Lino Legiša bo še nadaljeval razpravo o kritiki.

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Razoroževanje ter odzemanje vozov, konj in ostalega vojnega materiala po naših slovenskih narodnih stražah je bilo potrebno, ker je naša pravkar rojena nova država vse to takrat najbolj krvavo potrebovala.

V neki vasi med Sežano in Postojno, kjer je moj transport počival, je pri razoroževanju nekega madžarskega konjeniškega oddelka, ki ni hotel izročiti konj in orožja, res prišlo do precej nevarnega nastopa z Narodno stražo. Če bi se na prošnjo tamkajšnjega župana in župnika mojih 70 slovenskih fantov pod mojim vodstvom ne bilo razvilo v bojno črto, tako da smo od dveh strani z nabitimi puškami zagrozili, da postreljamo predrzne Ogre s konji vred, bi bila takrat tista mala slovenska Narodna straža, z njo vred pa lahko tudi vsa vas in vse civilno prebivalstvo v vasi, doživelo pokolj, tatvine, požige itd., da bi bilo joj. Župan in župnik sta se meni in vojakom pred odhodom iz vasi za našo pomoč po svojih močeh primerno oddolžila s tem, da sta nas pogostila ter se nam za izkazano jim pomoč nad vse lepo zahvalila. Od tod smo odšli šele, ko so razočarani huzarji peš zapustili kraj ter bili od vasi že precej oddaljeni. Tik pred odhodom me je

Politični pregled je posvečen dr. Antonu Korošcu, o katerem pravi J. Z., da »bo ostal v naši zgodovini predvsem kot politik-taktik in to zelo sposoben politik-taktik, saj je dosegel velike osebne in strankarske uspehe.« — Več knjižnih ocen zaključuje to dobro urejeno številko. kr.

Okoli literarnih krožkov

Prejeli smo dolnji dopis, ki ga priobčujemo kot javno glasilo, ne da bi hoteli in v tem primeru zaradi nepoznanja stvari tudi le mogli zavzeti določno stališče. Ur.

18. novembra 1940. leta smo poslali uredništvu mariborskih »Obzorij« spodnje pojasnilo. Ker nam gre brez kakršne koli druge misli samo za stvarni popravek, se nam zdi čudno, da uredništvo »Obzorij« ni imelo za potrebno, da bi ga bilo priobčilo v svoji reviji. Da bi se zapisana napaka tudi javno popravila, prosimo ugledno uredništvo »Slovenije«, da priobči spodnje pojasnilo v svojem listu.

Uredništvu »Obzorij«, Maribor!

Na ljubo resnici in za pravilen kažipot literarnemu zgodovinarju prosimo ugledno uredništvo, da v naslednji številki svoje revije objavi naslednje pojasnilo:

Za uvod v oceno pesniške zbirke Dušana Ludvika S potepuško palico v št. 9—10 letošnji »Obzorij« je Fr. Onič napisal naslednji odstavek:

»Dušan Ludvik spada v krog onih najmlajših pesnikov Doma in sveta, ki so se zbrali po znanem sporu nekaterih nekdanjih sotrudnikov z lastnico revije. Iz tega kroga je vzniknil Umetniški klub, ki se je naši javnosti v Ljubljani že predstavil z recitacijami in ki je letos izdal že tretjo pesniško zbirko; ena od teh je Ludvikova S potepuško palico.«

Citirani odstavek je napačen v vsem, razen v ugotovitvi, da spada Dušan Ludvik v krog mlajših pesnikov »Doma in sveta«. Vznik Umetniškega kluba pa s tem krogom in »Doma in svetom« nima prav nobene zveze in ni doslej izdal še nobene pesniške zbirke. Očitno je pisec ocene zamenjal Umetniški klub z Literarnim klubom v Ljubljani. Vendar pa pesnik zbirke S potepuško palico tudi z Literarnim klubom v Ljubljani nima nobene zveze in ni njegov člen ter tudi ocenjena zbirka ni izšla v Založbi Literarnega kluba, ki je doslej izdala Prve podobe, pesniško zbirko Jožeta Kastelca, zbirko novel Bogomira Magajne Zaznamovani in idilično povest Ivana Čampa Mlin v grapi. Knjigi členov Literarnega kluba, Franceta Novšaka Hudobni angeli in Severina Salija Slap tišine, sta v istem času izšli v drugih založbah.

Literarni klub v Ljubljani je bil doslej že tolikokrat zlonamerno ali »dobrohotno« napačno opredeljen, da Oničevim trditvam ne more nihče zameriti. Vendar pa je avtorju ocene Ludvikove zbirke in vsem, ki se za delo v Literarnem klubu zanimajo, treba povedati, da Literarni klub v Ljub-

župan prosil, da si od zaplenjenih huzarskih konj vzamem najboljšega, kar sem rad storil, da sem se na nadaljnjem maršu, kadar me je sedenje na vozu ali pešhoja izmučila, zajahal konja, ki je sicer tekel pravez na našimi vozovi.

V bližini Postojne so Narodni sveti in straže bližajočim se oddelkom pripravljali dobre vabe s kuhanjem konjskega mesa. Poklali so vojakom odvzete ali izpuščene slabše konje, mezge ali osle, ter so v zaplenjenih vojaških kuhinjah prav na veliko kuhali hrano. Ko so se približale kolone, so jih z orožjem ustavljali, jih razoroževali, če so se dale in če je šlo, ter jim obenem ponujale hrano in vodo. S tem so jih najbolj premetili, da niso imele časa in tudi ne potrebe obiskovati hiše, trgovine itd., kjer bi bile morda pozabile, da se brez denarja ne kupuje in pa kaj je moje in kaj tvoje.

Vse vasi, naselja, vsi travniki in njive ob cestah med Sežano, Postojno in Ljubljano so v tistih dneh bile polne po slovenskih Narodnih stražah umikajoči se armadi zaplenjenih konj, mežgov, oslov, vozov, avtomobilov, kuhinj, topov itd. K temu se je pridružila še številna od umikajočih se vojakov izpuščena vprežna, tovarna in jezdna živina, tako da je, kamor koli smo pogledali, bilo med vsakovrstnim vojaškim materialom vse polno vozil in živine. Neregledni vojaški plen smo obdovajali na vsej poti. (Dalje prih.)

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec v Ljubljani

ljani z literarno revijo »Doma in svetom« nima nobenih zvez in da ni nastal iz kroga tistih najmlajših pesnikov »Doma in sveta«, ki so se zbrali po znanem sporu nekaterih nekdanjih sodelavcev z lastnico revije, niti nima takih ali podobnih zvez s kakršno koli drugo revijo ali strujo, temveč mu je po pravilih in delu edini namen: gojiti slovensko lepo slovstvo, izdajati izvirne leposlovne ali esejistične knjige svojih členov, jim s tem omogočiti slovstveni nastop in boljšati njihov tvorni položaj.

V Ljubljani, dne 16. novembra 1940.

Za literarni klub v Ljubljani:

Cene Kranje, s. r., predsednik.

Tudi nekoliko odgovora*

Prav za prav nisem očitno pisal Vam, marveč dr. Ferdu Kozaku. Na njegov odgovor pa bom najbrž zaman čakal. Nekateri ljudje imajo pač svoje manire. Jaz imam pa take, ki veljajo med navadnimi zemljani, in če mi kdo piše, mu tudi odgovorim. Zato tudi Vam nekaj besed.

Odkrito bom povedal: neubrisani ste še. Kaj bi ne bili, ko ste mlad! Od tod Vaše korajžno obglavljanje Prijatelja in zdaj še bore mene. »Al' sem gal!« — revež, kdor v lepši polovici svojih dni ni nikdar čutil tega zadovoljstva.

Razen tega ste dogmatik. Tako bi bilo jalovo vsako dopovedovanje. Podobni ste človeku, ki z mosta strmi v reko pod seboj: zdi se mu, da vode stoji, sam pa drvi dalje — oh, to ti je »progres!« Hej, ti reka, hoi — reakcija!

Kakor marsikaj v Vašem sestavku tudi to ni res, da bi bil jaz srednješolski profesor. Zato mi je zoprno navajati, poučevati, vzgajati itd. Mogoče boste torej razumeli, zakaj nisem pisal Vam; mogoče bo razumel celo »on«.

Sicer sem pa dobro premislil Vaše ugovore, a nisem našel v svojem očesu recimo bruna. Če sem omejen, kaj? Pa prepustiva po Vašem napotku sodbo »čitatelju«. Da je zame resnica obsodbe vredna, kadar ni v soglasju z mojimi nazori, je hudobno povedano; toda angelčki žive le v nebesih.

Kako fest ste me ozmerjali, veste sami prav dobro. Zlasti posrečeni so tisti apostrofi v stilu znamenitega zafrkavanja: »Herr Beneš...« No, to Vam prav iz srca privoščim. Včasih si moraš poiskati odduška, sicer bi eksplodiral. Če Vam je le zdaj kaj laže?

Joka Žigon

* Primerjaj »Očitno pismo g. dr. Ferdu Kozaku, uredniku »Sodobnosti« v letošnji 1. številki.

Jezikovni kotichek

Cicero „jutrovščine“

»Ostane še stvar, ob kateri človek ne ve, če bi se zasmel, ali razjokal. To je jugoslovansko jezikovno vprašanje, ki ga niso bili postavili avstrijski diplomatje, mojstri v neumnosti, temveč navdušeni ljudje, ki nobenega jezika ne znajo... Naši listi pišejo tako zanikrno slovenščino, da se zgražajo ob nji že upokojeni poštni uradniki.« Ivan Cankar

Samo nekaj najbolj bodečega osata smo nabrali z »Jutrove« njive. Gre zgolj za jezikovni osat. Pa se je iz nerazumljivih razlogov razburil sicer tako mirni urednik kulturnega pregleda »Jutra« (ki se v svojih sestavkih ogiblje tega plevela) in s ciceron-

skim zamahom udaril po ubogih »jezikovnih Arhimedih slovenske Sirakuze« — (Sirakuza leži na otoku in sicer na takem otoku, ki ga bombardirajo Angleži) — ki da se upiramo pačenju slovenščine s pravo »idiosinkracijo« (da ne bi ugibali bralci »Jutra« in »Slovenije« o tej čudni bolezni, naj pojasnimo, da pomeni ta težko izgovorljiva tujska: nepremagljiv odpor proti nečemu).

Odgovorimo po vrsti in kolikor mogoče na kratko!

1.) »Rušijo se države, propadajo narodi, tako elegično začne — o. svojo obrambo ti stega jezikovnega plevela. Da, dragi — o. in pri vsem tem strašnem dogajanju po svetu nobenega narodu ne pride na misel, da bi se reševal s pačenjem svojega lastnega jezika.

2.) Razni nepotrebni hrvatizmi namesto že starih slovenskih besed so po njegovem mnenju že zdavnaj dobili domovinsko pravico pri nas. Kako? Kje? Ljudstvo jih ne govori. Ostali so samo zaplodek in zaklad Knafljeve ulice št. 5/I.

3.) Ze 1. 1848., pravi — o., so v Celju pisali »novine«. Bog pomagaj, saj »Jutrovi« Vrazovci še sto let kasneje uvažajo po nepotrebem izposojeno blago. »Slovenski Narod« je pa že 1884. leta izdal dobro in koristno knjigo prof. Janeza Jesenka »Časnikarstvo in naši časniki«, ki jo toplo priporočamo živečim časnikarjem.

4.) Opravičilo »novin« vidi — o. v »Slovenskem pravopisu«, ki da sploh ne omejuje te besede. Seveda, ker spada v srbsko-hrvaški besednjak.

5.) Na očitke, da se »idiosinkratično« otepamo hrvaških izposojenk »v dneih, ko se odloča nekje v svetu tudi usoda slovenske Sirakuze«, naj navedemo, kaj je zapisal rajni naš »jezikoslovni Arhimed«, z Vrhnike v časih, ki so bili še mnogo hujši, ko slovenska Sirakuza še ni bila združena s srbsko Sparto: »Ako pride kdaj do političnega združenja jugoslovanskih narodov, pravi Ivan Cankar, in ne samo moja vroča želja je, temveč tudi moje trdno prepričanje, da do tega združenja res pride — tedaj se to ne more zgoditi drugače, kakor da se združijo enakopravni in enakovredni narodi. Že sama ta enostavna misel nam kaže polje, kjer moramo orati in sejati ne le zase, temveč za vse jugoslovanstvo. To pa je naše lepo domače slovensko polje... Najbolj gnusni, res — gnusni! — pa se mi zde tisti ljudje, ki čisto brez vzroka in povoda spravljajo v zvezo s političnim jugoslovanskim vprašanjem še slovenski jezik.«

6.) — o. izjavlja: »Smo in bomo toliko trdovratni, da bomo ostali v glavnem pri novinarstvu.« — Zastran nas lahko, ker mesec zaradi tega ne bo mrknil.

7.) — o. zaključuje: »Tak zagovor bi bilo mogoče spisati za marsikateri »hrvatizem«. Ali pa kar za vse hrvatizme, pravimo mi: vprašanje je, s katerega stališča gledamo na svoj jezik. Po našem skromnem mnenju moramo skrbeti za svoj slovenski jezik in ga spopolnjevati, ker se slovanski narodi niso odločili za tiste sanjače, ki so predlagali en sam umetni jezik za vse Slovane. Zato sledimo Prešernu in Cankarju.

P. S.: — o. nas je skoraj prisilil, da je naš »Jezikovni kotichek« zrasel že kar v kot. Upamo, da bomo lahko spet zlezli na kotichek.

Gorenjski Arhimed

Listnica uredništva. — G. P. v Lj. — Na dopisnico ne moremo odgovoriti, ker manjka naslov. Sicer pa prosimo za ev. ustni razgovor.

Nova založba

Knjigarna

za vse knjige tu in inozemske

Trgovina

s pisarniški potrebščinami

v največji izbiri vseh papirjev, nalivnih peres, risalnih in tehničnih potrebščin

Izbira umetnih izdelkov iz kristala in keramike

Izvirne slike naših umetnikov